

УДК 821.112.2(436).09(092)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/24.176760>**Мирослава ІВАНИШИН,***orcid.org/ 0000-0002-4219-104X*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри світової літератури та славістики

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Україна) *myropetra@gmail.com*

ХУДОЖНЄ ВИРАЖЕННЯ ХРИСТІЯНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ У ПОЕТИЧНОМУ СВІТІ ГЕОРГА ТРАКЛЯ

У статті розглядається питання християнського світогляду Г. Тракля і його вплив на художню поетичну творчість автора. На основі спостережень богослова і філософа С. Аверінцева акцентовано на потязі автора до містичного, інфернального, на поєднанні у його світогляді лютеранства та естетичного замилювання католицизмом, а отже, присутності у художній парадигмі автора християнських образів Бога, Діви Марії, хліба і вина, свічки.

Поетика автора розглядається в модерністському ключі, спостерігається увага до зорових образів автора, а також до кольору та символічного наповнення образів.

Ключові слова: християнські образи, «проклятий поет», образ ангела, хліб і вино, небо і свічка, Бог, Діва Марія.

Myroslava IVANYSHYN,*orcid.org/ 0000-0002-4219-104X*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor of the Department World Literature and Slavic Studies

of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Ukraine) *myropetra@gmail.com*

THE ARTISTIC EXPRESSION OF CHRISTIAN WORLDVIEW IN THE POETIC WORLD OF GEORG TRAKL

The theme of the work is devoted to the religious worldview of G. Trakl, in particular, the combination of Protestant and Catholic, and its reflection in the artistic world of poetry through symbolic images. The purpose of the work is to highlight the artistic expression of Christian symbolic images by the poet through modernist aesthetics. The article discusses a partial expression of such images on the example of an angel, sky, bread and wine, God, the Virgin Mary. The results of scientific observations are that these images are predominantly dual in nature, the lyrical subject of poems is tormented by guilt, unforgiveness, and the skies are often hostile to humans. At the same time, the author uses the aesthetics of symbolism and expressionism. Since, by the definition of S. Averintsev, he belongs to the "damned poets", eschatological sensations are inherent in him. God can be kind or angry, the heavens are also often hostile to man, and the angels are depicted either through light or through dark colors. The image of the cross symbolizes not only suffering, but also denotes Christian space in the wild.

The article deals with the issue of the Christian worldview of G. Trakl and his influence on the artistic poetic creativity of the author. Based on the observations of the theologian and philosopher S. Averintsev this article focuses on the author's attraction to the mystical, infernal, combination of Lutheranism and aesthetic admiration for Catholicism in his worldview, and then the presence in the artistic paradigm of the author of Christian images of God, the Virgin Mary, bread and wine, candles.

The poetics of the author is viewed in a modernist manner, attention is observed to the author's visual images, as well as to the color and symbolic meaning of images. The general trend of the poetics of the author in terms of style is that the visual images of the author are often built in the context of expressionist aesthetics.

The work also emphasizes that the author was brought up in a Protestant spirit, but the character of his character images, namely bread and wine, sky, symbols of blue, candles, bells, the organ has a Catholic coloring.

Key words: Christian images, "damned poet", angel image, bread and wine, sky and candle, God, Virgin Mary.

Постановка проблеми. Георг Тракль не належить до поетів, відомих широкому загалу читачів. Його недаремно називають поетом для гурманів. Траклева поезія заворожує читача своїм

звучанням, незвичною образністю і водночас відлякує сусідством прекрасного, витонченого і потворного, відходом від норм звичайної мови, що ускладнює її розуміння. Проте можна при-

пустити, що саме завдяки цій своїй загадковості творчість австрійського поета стала предметом численних досліджень у світовому та вітчизняному літературознавстві. З огляду на недостатню присутність Г. Тракля в українському гуманітарному дискурсі постає проблема його актуалізації, зокрема з погляду виявлення та інтерпретації в автора християнських образів.

Аналіз досліджень. Із метою з'ясування особливостей формування поетики християнських образів у творчості австрійського автора варто звернутися до трактування його творчої манери у німецькомовному літературознавчому дискурсі. Одним із дослідників творчості Г. Тракля в Німеччині є Ганс-Георг Кемпер. У своїй післямові до виданого ним 1998 р. збірника поезії Г. Тракля (Кемпер, 1998) Г.-Г. Кемпер дає критичний аналіз попередніх досліджень творчості поета та спроб її літературно-історичної систематизації. В українському дискурсі творчість Г. Тракля представлена головно дослідженнями Т. Гаврилів. У своїй статті «Поетові сни» науковець зазначає, що «найважливіші параметри, в яких рухається розмова про Г. Тракля в сучасному траклезнавстві – це «світло і тінь, поліхромія і начебто монотонність, Діоніс і Розіп'ятий» (Гаврилів, 2004: 54). Важливий внесок до розуміння творчості австрійського письменника становить реферат К. Чурі. Говорячи про семантику поезії Г. Тракля, автор формулює чотири загальні принципи побудови, на яких ґрунтуються тексти-світи – вірші Тракля, один з яких є «апокаліптичною схемою» (Чурі, 2005: 24). У контексті нашої роботи будуть цікаві міркування щодо постаті Г. Тракля С. Аверінцева – літературознавця, знавця історії християнської культури, біблієста.

У контексті нашої теми варто розглянути праці, присвячені апокаліптичному характеру християнських образів автора. Так, наприклад, австрійський літературознавець В. Шмідт-Денглер присвятив свою статтю аналізу двох рядків вірша «Городок», а саме «Зверху сонце / Хмурніше котиться». Саме ці два рядки, на його думку, наближають Траклеві слова до мови й уявлень Біблії (Шмідт-Денглер, 2005: 39). У модерністському потрактуванні виступає автор у дослідника життя та творчості Г. Тракля Г. Вайхсельбаума.

Мета статті полягає у виявленні та інтерпретації християнських образів у поезії Г. Тракля та з'ясуванні їхнього символічного значення. З цією метою в дослідженні виконуються такі завдання, як з'ясування стану вивченості творчості австрійського письменника в українському та світовому літературознавстві, виявлення основних засад

релігійного світогляду Г. Тракля, розкриття особливостей авторської художньої інтерпретації християнських образів у поетичному доробку письменника.

Виклад основного матеріалу. Творчість австрійського письменника Г. Тракля є недостатньо вивченою в українській германістиці, зокрема з погляду виявлення впливу християнського світогляду на його художню практику, отже, таке дослідження є актуальним.

У своїй статті «Георг Тракль: «poetes maudit» на австрійський манер» С. Аверінцев говорить, що і в німецькомовних країнах, зокрема в Австрії, де увага до особи й творчості Г. Тракля ніколи не згасала, останнім часом спостерігається певна криза. Дослідник критикує М. Гайдегера, котрий неадекватно розуміє поета крізь призму своєї філософії, підганяє його розуміння під свою доктрину, у світлі якої «мудрість поета нагадувала язичницьку архаїку еллінів. Інші поціновувачі й інтерпретатори прагнули стилізувати Тракля під «християнського поета», з деякою наївною буквальною сприймаючи образність його «монашких» метафор. Дехто порівнював його з М. Лютером. Такі різномірні думки виникали не на пустому місці, а спричинювалися справді не простою поведінкою і творчістю поета, що давали привід трактувати його на різний штиб. Туга і самогубство, беззахисність природи «не від світу цього» і загадкові вірші, що «гіпноотично навівали відчуття непроникності в атмосферу, що їх сповивала» – все це спонукало «до співчутливої міфологізації» як особи, так і творів поета. З іншого боку, поетом зайнялися деміфологізатори з їх безжальними й нетактовними поглядами, зокрема, фрейдисти, під пером яких Тракль перетворювався на монстра. Дехто доходив до запитання, чи не кітч, бува, – поезія Тракля?

Хоча Тракль народився у протестанській родині й до кінця своїх днів формально залишався лютеранином, душа його милувалася барочним народним католицизмом. За словами Аверінцева, в конкретній образній тканині Траклевих віршів немає нічого лютеранського. Проте, як стверджує учений, любов поета до католицизму має ще більш глибоку мотивацію: «<...> до медитативних роздумів про середньовічний католицизм як джерело Західної Європи Тракля штовхало те ж, що свого часу й Новаліса, автора книги «Європа, або Християнський світ» (1790), – інтереси, які мовою сьогодення називаються історіософськими».

Далі Аверінцев зауважує, чим визначається специфічний характер Траклевої образності: «Отож, в центрі лірики Тракля, як і пасує «прокля-

тому поету», – парадоксальна тотожність світла і тьми, духовності і святотатства, при цьому тотожність ця розуміється ним як знак історичної чи метаісторичної катастрофи, як есхатологічне знамення Endzeit, «останніх часів» – скажімо, загибелі Європи чи кінця світу. Зрештою, кожен образ має тут три взаємопов'язані функції: по-перше, виявити сакральну символіку споглядальності і аскези; по-друге, намічати інфернальну атмосферу переступання законів і безблагодатної приреченості; по-третє, вказувати на «гіркий час кінця» (Аверінцев).

Поетія Тракля – це медитації, але особливі. Якщо в релігійній медитації увага зосереджена на позитивній сакраментальній реальності, то в поета це поширюється на реальність гріха й недуги. Для Тракля у всьому знак злочину і знак кінця, і він безперервно змушує читача до медитативного споглядання, сповільнюючи й затягуючи цей акт. Цим автор статті обґрунтовує основну рису поетики Тракля: «споглядальне «нанизування» (Reihung) нібито не пов'язаних між собою образів, при якому переважають паратактичні конструкції, називні речення й багатозначно-настроєві конструкції – техніка, вироблена колись давно німецькими поетами XVIII ст., але ґрунтовно перероблена з радикалізмом, властивим тільки для експресіоністської пори.

Важливу для розуміння творчості поета та його внутрішнього світу думку висловлює С. Аверінцев у передмові до збірки власних перекладів Г. Тракля: «Як і він (Рембо), Тракль – «проклятий поет», співець біди й вини, відчаю, недуги й загибелі. Проте в поезії Тракля присутнє й третє – совість, яка не дозволяє забути про втрачену гармонію, воля до спокути, до очищення, хоча б навіть найстрашнішою ціною. Відразу зазначимо, що християнство Тракля – справа непроста <...> Так чи інакше, проте сам поет достатньо переконано, хоча з деякою романтичною розпливчатістю понять, вважав себе позаконфесійним християнином» (Аверінцев, 1989). Автор зазначає, що Траклю «бракувало не почуття розкаяння (і звичайно містичного обдарування), а чесноти надії. Його шлях вів його від переживання власної вини й біди до переживання вини й біди усього приреченого на загибель старого світу» (Аверінцев, 1998).

Навколо релігійності Тракля до цього часу ведуться суперечки. Так, О. Базіль зазначає: «Глумачення спадку Тракля перейшло в руки людей, що об'єдналися у свого роду релігійну общину, «церкву Тракля» – в цій назві нема ані тіні іронії <...> Хтось поміщає протестанта Тракля <...> в лоно католицької церкви, хтось зображає

його життя і творчість у містичному мерехтливому світлі катакомбного християнства. І тих, і інших об'єднує бажання представити Тракля як «homo religiosus», яким він, безумовно, і є, чи, конкретніше, як «християнську людину» (Базіль, 2000: 9–100).

Однак із приводу власне християнської релігійності Тракля висловив сумніви німецький філософ М. Гайдеггер у праці «Georg Trakl. Eine Erörterung seines Gedichtes», розглядаючи поета через призму язичницької архаїки (Heidegger, 1985). Із цими спостереженнями Гайдеггера не погоджується Ж. Дерріда і зазначає, що аргументація філософа, котра доводить, що Тракль не є християнським поетом, «набирає особливо вимучених, а почасти й дуже спрощених форм» (Дерріда, 2006: 315).

В інтерпретації С. Аверінцева творчість Тракля представлена в парадигмі особливої культурно-психологічної формації «les poètes maudits» («прокляті поети»), для якої характерний потяг до позамежового, трансцендентного, потойбічного (інфернального), а також співчуття до народної традиції побожності» (Аверінцев, 1999).

У цій дискусії для нас важливим є те, що релігійні, богошукальні риси метафізики Тракля не піддаються сумніву жодною із сторін. Звичайно, сліди цих рис могли і не проявитися явно і декларативно у його поезії, і тому варто відшукувати їх підтекстово (імплицитно) в образах, що несуть християнську символіку (у нашому випадку – образах хреста, ангела, дзвону).

У пошуках свого Бога в епоху, коли «бог помер» (Ф. Ніцше), Тракль спирається і на засвоєні з дитинства християнські уявлення, і на народні вірування, котрі дивним чином не суперечать один одному, а поєднують і християнське, і язичницьке, притаманне людству з незапам'ятних часів.

Цікаво те, що у своїх творах Г. Тракль звертається до образів австрійського католицизму, хоча сам він походив із протестантської сім'ї і «формально залишався до кінця днів своїх» протестантом. Але, аналізуючи творчість поета, ми не знайдемо навіть натяку на лютеранство, бо «він не був би автентичним виразником австрійської атмосфери, якщо б не вносив у свої вірші у достатку специфічну образність, задану народним католицьким укладом, пам'ятками католицького мистецтва і мрійливими уявленнями про набожність минулих часів». Можливо, саме тому, що гувернантка майбутнього поета, яка брала безпосередню участь у вихованні Тракля, була ревною католичкою та активно пропагувала свою віру малому Георгу, його братам та сестрам, Г. Тракль

віддав перевагу католицьким мотивам та символам у своїх творах.

Отже, «в центрі лірики Г. Тракля – парадоксальна тотожність світла та темряви, духовності та святотатства» (Аверінцев).

Образ ангела. У процесі дослідження спостережено, що у поезиці автора присутні багато типів образів: слухові, нюхові, зорові, тактильні, сензитивні, синестезійні, однак оскільки стилістично Тракль належав до експресіоністської модерністської традиції, значна кількість християнських образів-символів має виразно візуалізований, зоровий характер. Розглянемо символічне наповнення декотрих із них.

Досить вагоме місце в європейській традиції посідає використання поетами християнського образу ангела. Згідно із словником С. Аверінцева, це «безплотні духовні істоти, котрі наділені розумом і вільною волею, створені Богом для того, щоб служити Богу, здійснюючи вічне і радісне свято небесної Літургії, ведучи війну з ворогами Бога, несучи Його волю стихіям і людям» (Аверінцев, 2001: 51). Однак часто, мабуть, через подібність своєї природи з уособленням природних стихій у дохристиянських віруваннях, інтерпретація ангелів, зокрема і в художньому письмі, набуває ширшого значення. Вони, нарівні з Богом, уособлюються із захистом людини. У поетичному просторі Г. Тракля образ ангела набуває амбівалентного характеру – це і уособлення прекрасного, спокійного умиротворення, і водночас уособлення переступу, гріхопадіння.

Так, «церква одноставно сповідує віру в те, що до кожної людини приставлений ангел-охоронець, що супроводжує її на всіх життєвих шляхах» (Аверінцев, 2001: 54).

Однак часто ангели стають уособленням язичницьких, міфологічних уявлень про духів – уособлень стихій природи. Про складність взаємодії двох світів – міфологічного і християнського – в християнській традиції богослов говорить так: «Складнішими є справи з уявленнями про ангелів як розпорядників, управителів і покровителів святих, джерел, хмар і дощів, снігу і граду, небесних сфер, рослин і тварин і т.д. Саме тут була небезпека відродження у дещо перетвореному вигляді пантеону стихійних божеств, демонів і геніїв» (Аверінцев, 2001: 54).

Так, природа Траклевих ангелів розмаїта. Вони постають у звуковій формі, адже музика – це теж божественний дар, у небесних сферах супроводжують Богоматір: «Engel, die vor Mariens Throne singen» (Тракль, 2004: 62), однак семантичною антиномією до звуку є мовчання, проте якщо

воно уособлює умиротворення, то не суперечить звучанню, а підкреслює божественне, коли мир у душі: «Die Seele auch in engelhaftem Schweigen» (Тракль, 2004: 98), у цьому ж значенні тлумачиться янгол у метафорі «...der Ruhe Engel, auf der Schwelle» (Тракль, 2004: 104). Ангел належить до помежівного світу, часто є провідником душі до висот, до очищення, провадить людину до трансцендентного: «Angelen gibt der blonde Lehrer das Geleite» (Тракль, 2004: 104).

Про божественну суть ангелів говорить і колорема блакитного, в авторових текстах у них сині очі: «Eines Engels blaue Mohnaugen» (Trakl, 1998: 39).

Символіка двоїстої природи ангела візуалізується у використанні світлих і яскравих кольорів на позначення його божественної суті («Ein rosiger Engel» (Trakl, 1998: 98), «Die weiße Gestalt eines Engels» (Trakl, 1998: 90) і темних – як уособлення ангела тьми, упалого ангела, демонічної його суті («...ein bleicher Engel...» (Тракль, 2004: 106), «O, der schwarze Engel...» (Тракль, 2004: 232).

Таке полярне потрактування природи ангелів створює образи, що відображають сум'яття душі ліричного героя, вічне відчуття провини, забруднення світлих почуттів гріхом. Відповідно, народжуються яскраві метафори: «Aus grauen Zimmern treten Engel mit kotgefleckten Flügeln» (Тракль, 2004: 118), «Seufzend erblickt sein Bild der gefallene Engel» (Тракль, 2004: 222), «Die kristallen Tränen verdammter Engel» (Trakl, 1998: 114).

Образ Бога і Діви Марії. С. Падевський, пропонуючи класифікацію символів Бога-Христа, в її основу кладе різні аспекти поглядів на Божественну Особу. Христос тут виступає уособленням Слова Божого, образу Божого, Спасителем, Месією, Сином Чоловічим, Страждаючим Слугою Господнім; Дорогою, Істиною, Життям, Суддею, Учителем; Агнецем, Світлом, Сонцем, Храмом та ін. (Падевський, 2001).

У поетичному світі письменника спостерігаємо часте використання різних символічних інтерпретацій центральних фігур у католицько-протестантській традиції – Бога і Божої Матері (Діви Марії). При чому прикметно, що Бог виступає як спасителем, провідником до раю, утішителем, так і може бути розгніваним. Однак теонім Ісус Христос не використовується як його іпостась, для ліричного героя важливішим є не людська, а трансцендентна суть Бога як вершителя, судді, спасителя, отже, частіше зустрічаємо біблійним Gott: «...Daß öffne – irdenen Gebrests Symbol – die Pforte zu der Armut Paradiesen...» (Тракль, 2004: 42), «Schweigsam über der Schädelstätte öffnen sich Gottes goldene Augen» (Тракль, 2004: 118), «In sanfte Augen Gott sich stille

senkt» (Тракль, 2004: 134), «Langt von heiligem Schmerz bezwungen/ Still nach Gottes Brot und Wein.» (Тракль, 2004: 224), «Glühende Schwermut eines zürnenden Gottes» (Тракль, 2004: 276), «Des Heilands schwarzes Haupt im Dornenstrauch» (Trakl, 1998: 42), «Fiebernd saß er auf der eisigen Stiege, rasend gen Gott, dass er stürbe» (Trakl, 1998: 97), «Die Nonne betet wund und nackt vor des Heilands Kreuzespein» (Тракль, 2004: 100).

Натомість Божа Мати часто зустрічається як Марія, її образ пов'язаний із як із заступництвом, чистотою та красою й часто візуалізується через використання колором блакитного, білого, золотого: «Ruht Maria weiß und fein» (Тракль, 2004: 80), «Marie thront im blauen Gewand» (Тракль, 2004: 136), «Ein weißer Engel sucht Marien Heim» (Тракль, 2004: 218).

Образ хреста; хліба та вина. Символіка хреста присутня у багатьох релігіях та міфологіях, від початку він символізував перетин суцього і потойбічного, втілював образ світового дерева. На початках утвердження християнської віри він ще не асоціювався із Христом (етимологічно поняття Хреста навіть повністю з часом співпало з теонімом Христос). Однак, як свідчить енциклопедія міфів світу, його «ранніми християнськими символами були ягня, риби і осел, а не Хрест», тільки з розвитком і утвердженням християнства він «набуває рис тимчасового і стадіального перехрестя, пограничного стовпа в еволюції діалогу між людиною і богом» (Мифы, 1992: 13).

В аналізованих поезіях Г. Тракля зустрічаємо в основному образ хреста на означення страждання, ліричний герой постійно переживає почуття провини, що хрестом лягає на його темну від гріхів душу і невпинно кривавить: «O, wie leise stand in dunkler Seele das Kreuz auf.» (Тракль, 2004: 210), «Blutend Kreuz im Sterngefunkel» (Тракль, 2004: 296).

Часто в контексті загальних тенденцій експресивного мистецтва автор будує образ за законами кіномистецтва, хрест тоді виступає для змалювання певної локації («O, das grünende Kreuz.» (Тракль, 2004: 246), «Das Schweigen verfallener Kreuze am Hügel» (Тракль, 2004: 156), однак стає маркером духовності, культурного християнського простору серед дикої природи.

Дотичними до символу хреста як спасіння, шляху терпіння і мук у християнській традиції є використання образів, що пов'язані з таїнствами євхаристії, – хліба і вина, і часто у художній практиці символізують гріх і покаєння. Однак у Тракля вони мають більш давнє значення, що відсилає читача ще до пам'яті землеробських архетипів.

Християнська традиція у співвіднесенні вина і крові бере початок ще у Старому Заповіті, однак саме Ісус Христос, взявши чашу вина, проголошує: «Це є кров моя» (Мт. 26:28). Вино стає символом кровної спорідненості в єдності духовній. Проте Траклеві вино, а з ним і хліб, що символізує Тіло Господнє та Церкву, набувають більш первісного, пов'язаного із селянським характером – дарами землі: «Saftig grünen Brot und Wein» (Тракль, 2004: 90), «So, Brot und Wein, genährt am Fleisch der Erde» (Тракль, 2004: 94), «Es wohnt in Brot und Wein ein sanftes Schweigen» (Тракль, 2004: 128), «In reinen Händen trägt der Landmann Brot und Wein» (Тракль, 2004: 151], «Und sie schenken den Wein und sie brechen das Brot» (Trakl, 1998: 21).

У традиційно католицькому значенні автор вживає слова хліб і вино на означення співпричасності до Бога у спільній трапезі: «Liebe segnet Brot und Wein» (Trakl, 1998: 19), «...das Abendmahl./ Es wohnt in Brot und Wein ein sanftes Schweigen/ Und jene sind versammelt zwölf an Zahl» (Trakl, 1998: 27), «...Und der Friede der Mahl; den geheiligt ist Brot und Wein / Von Gottes Händen» (Trakl, 1998: 93).

Образ неба і свічки. Образ неба у багатьох культурних і літературних традиціях, що сягають фольклорних, міфологічних часів, асоціюється з місцем перебування Бога та усіх духів, пов'язаних із ним. Однак християнська традиція переосмислює образ неба, згідно із нею «небо і небеса небес» не вміщують бога, взагалі універсум знаходиться в богові, а не бог в якому-небудь місці універсуму», однак «у небесах, котрі можуть бути «розкриті», людині являється «слава Божа» (Мифы, 1992: 599). У Траклевому модерністському світі ліричному герою узріти славу Божу можна через прекрасне, небо візуалізується через яскраво-світлі барви, що спрямовує людину до вершин, підняти погляд до високого, до небес: «In Wolken tönt ein rosenfarbnes Glimmen» (Тракль, 2004: 26), «Die Kinder des Hausmeisters hören zu spielen auf und suchen das Gold des Himmels.» (Тракль, 2004: 118), «Aus Wetterwolken stürzen goldne Sachen» (Тракль, 2004: 144), «Und uns zum Himmel schauend ruhn» (Тракль, 2004: 30), «Hoch im Blau sind Orgelklänge» (Тракль, 2004: 46).

Однак часто небо є ворожим, загрозливим, байдужим до людини, про що свідчить використання наступних епітетів: «Schwarze Himmel von Metall» (Trakl, 1998: 13), «...und der Himmel bleiern und weit» (Trakl, 1998: 21), «Der Himmel ist einsam und ungeheuer» (Trakl, 1998: 25), «Und schwarz schwankt Gottes Himmel und entlaubt» (Trakl, 1998: 35), «ein goldener Kahn/ schaukelt, Elis, dein Herz am einsamen Himmel» (Trakl, 1998: 57).

Небеса і свічка – уособлення природних стихій вогню і повітря. На сакральний вимір свічки у християнстві та традиції її використання в поетичних образах наклалося первісне міфологічне уявлення про стихію вогню як очищення. На рівні із небесами вона символізує сакральний світ. Щодо використання природних стихій у художній творчості, то варто звернутися до творчості французького філософа Г. Башляра. В есе «Митець на службі у стихій» філософ заявляє: «Стихії – вогонь, повітря, земля і вода, що вже давно допомагали філософам уявляти велич світобудови, залишаються і першоначалами художньої творчості. Нехай їхній вплив на уяву здається метафоричним, але як тільки встановлюється істинна відповідність твору до космічної сили елементів, зразу з'являється враження, неначе ми знайшли основу єдності і цілісності всіх сучасних творів» (Большаков, 1998: 7).

Висновки. Здійснюючи огляд та аналіз наукових праць, присвячених творчості Г. Тракля, ми з'ясували, що його творча манера має модерністський характер, а саме експресіоністський та символічний. У ранній період творчості особливо помітний біблійно-християнський вплив, автора цікавлять мотиви страждань та смерті, апокаліптичні мотиви, народження Христа тощо. Вплив на формування Г. Тракля мав один із найяскравіших філософів того часу Ф. Ніцше, однак не в питаннях релігійності. У поезії творів автора часто присутні мотиви провини, каяття і віртуального розгрішення.

Отже, виразна релігійність автора простежується у використанні ним християнських образів-символів, зокрема Ангела, Бога і Діви Марії, хреста, хліба і вина, сакрального блакитного кольору, дзвонів та органу, небес і свічки тощо, котрі засобами метафорики та яскравих епітетів творять унікальний експресіоністсько-символічний художній світ автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверинцев С. Георг Тракль: «poete maudit» на австрийский манер. URL: <https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/averincev-sergej-sergeevich/georg-traklipo-i-te-maudit-na-avstrijskij-maner>.
2. Аверинцев С. Георг Тракль. Перевод с немецкого и вступление Сергея Аверинцева. ГЕОРГ ТРАКЛЬ – Стихи (Перевод с немецкого и вступление Сергея Аверинцева). *Иностранная литература*. 1989. № 11. С. 171–176.
3. Аверинцев С. С. Георг Тракль: «Poete maudit» на австрийский манер. *Вопросы литературы*. 1999. № 5. С. 196–212.
4. Аверинцев С. С. София – Логос. Словарь. Второе, исправленное издание. Київ : Дух і Літера, 2001. 460 с.
5. Базиль О. Георг Тракль. Челябинск : «Урал LTD», 2000. 393 с.
6. Большаков В. П. Испытание стихиями. *Башляр Г. Вода и грезы: Опыт о воображении материи*. Москва : Изд-во гуманитар. литературы, 1998. С. 3–19.
7. Гаврилів Т. Поетові сни. *Себастьянові сни* / Г. Тракль; [пер. з нім. Т. Гавриліва]. Львів : Класика, 2004. С. 13–20.
8. Деррида Ж. Geschlecht II: Рука Хайдеггера. *Хайдеггер М. Что зовется мышлением?* Москва : Издательский дом «Территория будущего», 2006. С. 263–315.
9. Мифы народов мира. Энциклопедия в 2-х томах / ред. Токарев С. А. Т. 2. Москва, 1992. 719 с.
10. Падевський С. Символи Христа. Львів : Добра книжка, 2001. 110 с.
11. Тракль Г. Себастьянові сни / пер. з нім. Т. Гавриліва. Львів : Класика, 2004. 399 с.
12. Чурі К. Про семантику поезії Георга Тракля. *Ідентичність художнього простору. Георг Тракль у контексті часу, традицій і діалогу культур*. Львів : Класика, 2005. С. 23–35.
13. Шмідт-Денглер В. Тракль. *Ідентичність художнього простору. Георг Тракль у контексті часу, традицій і діалогу культур*. Львів : Класика, 2005. С. 37–48.
14. Heidegger M. Georg Trakl. Eine Erörterung seines Gedichtes. *Unterwegs zur Sprache*. Frankfurt/Main : Neske Verlag, 1985. S. 31–78.
15. Kemper H.-G. Nachwort. *Trakl G. Werke. Entwürfe. Briefe*. Stuttgart : Reclam, Ditzingen, 1998. С. 265–320.
16. Trakl G. Werke. Entwürfe. Briefe. Stuttgart : Reclam, Ditzingen, 1998. 367 с.

REFERENCES

1. Averintsev S. Georg Trakl: «poete maudit» na avstriyskiy maner [«poete maudit» in Ausrian manner]. URL: <https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/averincev-sergej-sergeevich/georg-traklipo-i-te-maudit-na-avstrijskij-maner>.
2. Averintsev S. Georg Trakl. Perevod s nemetskogo i vstuplenie Sergeya Averintseva. Georg Trakl – Stihy (Perevod s nemetskogo i vstuplenie Sergeya Averintseva) [Georg Trakl – Poems]. *Foreign literature*. 1989. № 11. P. 171–176. [in Russian].
3. Averintsev S. S. Georg Trakl: «Poete maudit» na avstriyskiy maner [«Poete maudit» in Ausrian manner]. *Questions of literature*. 1999. № 5. P. 196–212. [in Russian].
4. Averintsev S. S. Sofiya – Logos. Slovar. Vtoroe, ispravlennoe izdanie [Sofiya – Logos. Dictionary. The second, revised edition]. Kyiv : Duh Litera, 2001. 460 p.
5. Bazil O. Georg Trakl [Georg Trakl]. Chelyabinsk : «Ural LTD», 2000. 393 p. [in Russian].
6. Bolshakov V. P. Iskushenie stihiyami [The temptation of the elements]. Bashlyar G. Water and Dreams: An Essay on the Imagination of Matter. Moskva : Publishing of humanities literature, 1998. P. 3–19. [in Russian].

7. Havryliv T. Poetovi sny [Poet dreams]. Sebastian's dreams / G. Trakl; [translation from German from T. Havryliv]. Lviv : Klasyka, 2004. P. 13–20.
8. Derrida Zh. Geschlecht II: Ruka Haydeggera [Geschlecht II: Heidegger's Hand]. Heidegger M. What is called thinking? Moskva : Publishing house «Territory of the future», 2006. P. 263–315.
9. Mify narodov mira [Myths of the world]. Encyclopedia in 2 volumes / ed. Tokarev S. A. V. 2. Moskva, 1992. 719 p. [in Russian].
10. Padevskiy S. Simvoly Hrysta [Symbols of Christ]. Lviv : Dobra knyzhka, 2001. 110 p.
11. Trakl G. Sebastyanovi sny [Sebastian's dreams] / [translation from German from T. Havryliv]. Lviv : Klasyka, 2004. 399 p.
12. Churi K. Pro semantyku poeziyi Georga Traklya [About the semantics of the poetry of Georg Trakl]. The identity of the art space. Trakl in the context of time, traditions and dialogue of cultures. Lviv : Klasyka, 2005. P. 23–35.
13. Shmidt-Dengler V. Trakl [Trakl]. The identity of the art space. Trakl in the context of time, traditions and dialogue of cultures. Lviv : Klasyka, 2005. P. 37–48.
14. Heidegger M. Georg Trakl. Eine Erörterung seines Gedichtes. Unterwegs zur Sprache. Frankfurt/Main : Neske Verlag, 1985. S. 31–78.
15. Kemper H.-G. Nachwort. Trakl G. Werke. Entwürfe. Briefe. Stuttgart : Reclam, Ditzingen, 1998. C. 265–320.
16. Trakl G. Werke. Entwürfe. Briefe. Stuttgart : Reclam, Ditzingen, 1998. 367 c.